

σκολώτερον, ἀλλὰ καὶ τί ἡρωϊκώτερον; Ἔτσι, ἢ μὲν Νίτσεικὴ ζωὴ εἶναι μία ἀνανδρὴ ἐγκατάλειψις τοῦ ἑαυτοῦ, μας στὶς ὁρμὲς τῶν παθῶν, ἐνῶ ἢ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι διαρκὴς ἀγὼν κατὰ τῶν ζωδῶν ὁρμῶν κατὰ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης, γιὰ νὰ μπορέσῃ ἢ ψυχὴ ἐλεύθερη νὰ πτερυγίσῃ σὲ ἀνοικτοὺς ὀρίζοντας, ποὺ ταιριάζουν στὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο, τὸν πραγματικὸν ὑπεράνθρωπον.

Οἱ ἥρωες τοῦ Νίτσε ὅσο καὶ ἂν φέρουν τὸν πομπῶδη τίτλο τοῦ ὑπερανθρώπου, ὅμως εἶναι ἀνίκανοι γιὰ μιὰ ἡρωϊκὴ προσπάθεια, ποὺ ἀποβλέπει στὴν χαλιναγώγησι τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ἀλόγων ὁρμῶν τῆς καὶ στὴν ἐπιβολὴ τῆς κυριαρχίας τοῦ πνεύματος ἐπάνω στὴν ὕλη. Οἱ ὑπεράνθρωποι τοῦ Νίτσε εἶναι ἐγωῖστοι κτηνώδεις, δόλιοι, λέοντες ἢ τίγρεις ἢ καὶ τὰ δύο μαζί. Οἱ δυνατοὶ τοῦ Νίτσε δὲν διαφέρουν ἀπὸ ληστοπειρατάς. Τοὺς ἀληθινούς ὑπερανθρώπους, ὅσοι ἐνδιαφέρεσθε νὰ τοὺς βρῆτε, νὰ τοὺς ἀναζητήσετε ἄλλοῦ. Μυριοπληθὴ παράταξι ὑπερανθρώπων θὰ βρῆτε στὸν χριστιανικὸ περίβολο : εἶναι οἱ ἅγιοι, οἱ ὁμολογηταί, οἱ μάρτυρες !

* * *

Ἄλλ' ὕστερα ἀπὸ ὅσα σᾶς ἀνέφερα, φίλοι ἀναγνώσται, περὶ τοῦ Νίτσε καὶ τῆς κοσμοθεωρίας του ἴσως νὰ διερωτηθῆτε : Μὰ δὲν ἔχει λοιπὸν ὁ Νίτσε καμμιά ἀξία φιλοσοφικὴ ; Καὶ στὴν κοσμοθεωρία του δὲν ὑπάρχουν ἄρα γε καὶ σημεῖα ὅπωςδὴποτε ἀξιόλογα ;

Στὶς δικαιολογημένες αὐτὲς ἀπορίες ἐπιβάλλεται νὰ δοθῇ διασάφησις καὶ θὰ τὸ κάμω μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ δυσφορήσετε, ἂν σᾶς ἀπασχολήσω μὲ λίγα ἀκόμη λόγια τὴν καλοπροαίρετη προσοχὴ σας.

Βεβαίως ὁ Νίτσε ἐμφανίσθηκε κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα σὰν μιὰ ἐξαιρετικὴ τραγικὴ μορφή, ποὺ ἐνέκλεισε μέσα τῆς τὴν ἀντινομίαν καὶ τὴν ἀγωνίαν τῆς τρικυμισμένης ἐποχῆς του, ἢ ὁποία παρεδέρνετο ἀπὸ τὴν ἄρνησι καὶ τὴν ἀπαισιοδοξίαν, ἀπὸ τὸν ἐπικουρισμὸν καὶ τὸν κυνισμὸν καὶ ἀπὸ τὸ ξεχείλισμα ὄλων αὐτῶν, τὸν μηδενισμὸν. Ἀναμφιβόλως ὁ Νίτσε διεφλέγετο ἀπ' τὴν ταγτάλειον δίψαν τῆς ἀληθείας, ποὺ δοκιμάζει σκληρὲς διαψεύσεις, ἐφόσον

προστρέχει μονάχα στην διαλείπουσα κρήνη τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας.

Ἐναμφισβητήτως ὁ Νίτσε ἦτο ἕνας ὀξύγους καὶ ἀνηλεῆς συνάμα κριτικός, πού δὲν δίστασε νὰ γυμνώσῃ καὶ τὶς πιὸ ἱερῆς ιδέες καὶ πεποιθήσεις καὶ νὰ τὶς μαστιγώσῃ μὲ σκυθρωπή καὶ ἀδυσώπητη ὄρμη.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Νίτσε ἀπὸ πολλοὺς εἰδικοὺς κριτάς, ἰδικοὺς μας καὶ ξένους, δὲν ἀναγνωρίζεται ὡς φιλόσοφος, διότι δὲν ἔχει διαμορφώσει φιλοσοφικὸ σύστημα μὲ καθωρισμένες βασικὰς ιδέες καὶ συναρμολογημένο μὲ λογικὴ ἀκολουθία καὶ συνοχή. Αἱ ιδέες τοῦ Νίτσε ὑπόκεινται σὲ διαρκῆ κίνησι καὶ ἀλλαγῇ, διότι εἶναι πνεῦμα ἄστατο καὶ ἀρνητικόν. Μὲ ὅσον ἐνθουσιασμὸ συλλαμβάνει κάποια φιλοσοφικὴ ἰδέα μὲ τόση σφοδρότητα τὴν ἀπαρνεῖται σὲ λίγο. Ἐὰν ὁ Νίτσε φιλόσοφος, εἶναι —κατὰ γενικὴν ἀναγνώρισιν— θαυμάσιος στυλίστας καὶ ποιητής. Μὲ τὸ θελκτικὸν ὕφος τοῦ λόγου του καὶ μὲ τὴν δηκτικὴν εἰρωνεία του, μὲ τὶς πρωτότυπες καὶ ἀπροσδόκητες ἐκλάμψεις τοῦ πνεύματός του ἐξώρμησεν ὡς ὀρμητικὸς χεῖμαρρος γιὰ νὰ γκρεμίσῃ τὰ πάντα, εἰ δυνατόν, κυριευμένος—θαρρεῖς—ἀπ' τὴν μανία τοῦ γκρεμιστή.

Ὁ Νίτσε κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν, εἶναι καλλιτέχνης τοῦ λόγου ἀπαράμιλλος· συναρπάζει καὶ γοητεύει μὲ τὴν ὠραία, δυνατὴ καὶ ζωντανὴ ποιητικὴ του γλῶσσα, πού εἶναι γεμάτη ἀπὸ εἰκόνας, ἁρμονία καὶ λυρισμὸ. Γι' αὐτὸ καὶ εἰσχωρεῖ βαθειὰ στὴν ψυχὴ τῶν ἀναγνωστῶν του καὶ τὴν αἰχμαλωτίζει. Σημειώσατε δὲ ὅτι οἱ ἄνθρωποι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κρίνουν ἕνα συγγραφέα κατὰ τὴν λογοτεχνικὴ μορφή καὶ περιβολὴ τοῦ λόγου παρά ἀπ' τὴν οὐσίαν καὶ τὸ περιεχόμενον τῶν βιβλίων του καὶ ἀπ' τὴν ἐμβρίθειαν τῶν ἰδεῶν του.

Τὸν κρίνουν ἀπὸ τὶς εὐφυολογίας ἢ καὶ τὶς παραδοξολογίας του καὶ τὰ λεκτικὰ καρυκεύματα. Ὡς πρὸς ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ λογοτεχνικὰ προσόντα ἀναμφιδόλως ὁ Νίτσε ἔχει ἐξαιρετικὴν ἱκανότητα. Γι' αὐτὸ δὲ καὶ ἡ εὐφάνταστη γεολαία, πού ἐντρυφᾷ στίς εὐμορφες εἰκόνας, στοὺς λυρισμοὺς καὶ στίς ποιητικὰς ἐκφράσεις, κατέχει τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν καὶ πρωτοπορεῖα στὴν παράταξιν τῶν θαυμαστῶν τοῦ Νίτσε.

Μεταξὺ δὲ τῶν νέων πρωταγωνιστοῦν κυρίως σ' ἐκδηλώσεις φιλονιτσεισμοῦ ὅσοι ἔχουν κυριευθῆ ἀπὸ περίσσεια αὐταρέσκεια, ναρκισσισμό, κενοδοξία καὶ μεγαλομανία· ὅσοι δηλ. ἔχουν χάσει τὴν ἠθικὴ «πούσουλα» καὶ ἔχουν πάρει διαζύγιο μὲ τὸ «Γνώθι σαυτόν».

Εἶναι ἀλήθεια, πῶς οἱ περισσότεροὶ ἀκολουθοῦν τὸν Νιτσεισμὸ ἀσυνειδήτως, χωρὶς καὶ νὰ τὸν ξεύρουν. Ὀλίγοι σχετικῶς, πολὺ λίγοι εἶναι ἐκείνοι, ποὺ ἔχουν ἀπὸ μελέτες, κάποια γνωριμία μὲ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ Νίτσε. καὶ γιὰ νὰ ἐπιδείξουν φιλοσοφικὸ δῆθεν πνεῦμα καὶ συγχρονισμένη διανόησι—κάποτε δὲ καὶ γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὶς ἠθικὰς των παρεκτροπὰς—ἀνακατεύουν στὶς συζητήσεις των καὶ μερικὸς τίτλους Νιτσεικῶν ἔργων, σὰν φιλοσοφικοὺς ἀφορισμοὺς καθὼς τὰ : «Πέραν τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ», «Ὅλα ἐπιτρέπονται» «Ἀνθρώπινον, πολὺ ἀνθρώπινον», «Ὁ Ὑπεράνθρωπος» κ. ἄ. Ἡ Νιτσεικὴ κοσμοθεωρία χωνευμένη εἴτε ἀχώνευτη, τοὺς ἐνθουσιάζει, τοὺς συγκινεῖ.

Ἄν πρόκειται ὅμως ν' ἀντλήσῃ κανεὶς συγκινήσεις ἀπὸ τὸν Νίτσε θὰ μποροῦσε, κατὰ τὴν ταπεινὴ μου γνώμη, νὰ τὸ ἐπιτύχῃ, διαβάζοντας μᾶλλον τὴν βιογραφία του παρά τὰ ἔργα του. Τότε, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸν φιλόσοφον, θὰ συμπαθήσῃ καὶ θὰ συμπονέσῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦ πόγου, τὸν δυστυχισμένον ἄνθρωπον, ποὺ τόσο λαχταροῦσε τὴν υἰεῖα, χωρὶς νὰ τὴν χαρῆ ποτέ !

Θὰ μποροῦσε νὰ συμπονέσῃ—ἢ νὰ συμπαθήσῃ, ἴσως—τὸν ἀπλοῦν καὶ ἀπέριττον ἄνθρωπον, τὸν μετριόφρονα καὶ ἀνεπίδεικτον, ποὺ μὲ τὴν πολυδασανισμένην ζωὴν του εἶχε διαφεύσει ὅλες τὶς μεγαλομανεῖς θεωρίαι του γιὰ τὸν ὑπεράνθρωπον καὶ γιὰ τὸν κώδικα τῆς ἀνώτερης δῆθεν ἠθικῆς τῆς ὠμότητος καὶ σκληρότητος.

Ἄκόμα δὲ καὶ ὁ θρησκευτὸν ἄνθρωπος θὰ μποροῦσε νομίζω, νὰ κρίνῃ μὲ κάποια συμπόνια καὶ συγκατάτασι τὸν ἄθρησκον Νίτσε ἀπ' τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ ξεχώριζε ἀνάμεσα στὶς ἀντιχριστιανικὰς του ὁμοβροντίας πυρῶν, σὰν κάποια ὑπόκρουσι, καὶ μερικὰς νότες θρησκευτικῆς νοσταλγίας, ποὺ θὰ ἔμειναν, πιθανόν, στὸ ὑποσυνείδητον τῆς Νιτσεικῆς ψυχῆς σὰν ἀπομεινάρι τῶν θρησκευτικῶν συναίσθημάτων τῆς ἐποχῆς τῶν παιδικῶν καὶ τῶν νεανικῶν του χρόνων.

“Όπως πολύ σωστά σημειώνει ένας από τους νεωτέρους του Νίτσε κριτικούς—ο κ. Λούδαρις—ο δραματιστής του «Υπερανθρώπου» με λύσσα πολεμά την θρησκευτικότητα, την στιγμή που στο βάθος και αυτός ο ίδιος είναι γαντζωμένος απ’ αυτήν. Ο Νίτσε, κατά τον κ. Λούδαριν, είναι «ένας πιστεύων σκεπτικιστής και συγχρόνως ένας βλάσφημος, που ζητεί τον Θεόν. Και ενώ το έωσφορικό πνεύμα του τον κρημνίζει απ’ τον ούρανό, στά βάθη της ψυχής του διατηρείται ή νοσταλγία του Θεού». Σας φαίνεται παράδοξον; Μή λησμονείτε όμως τον δίψυχο, τον αμφίροπο χαρακτήρα του Νίτσε. Η καρδιά του είναι κονίστρα αντινομιών. Μέσα του παλαίει το σκοτάδι με το φώς. Και να αυτός ο έχθρος του υπερφυσικού σ’ ένα ποίημά του λέγει, πώς «ο κόσμος είναι βαθύς και προήλθε από κάποια σκέψι βαθύτερη παρά η ημέρα» και πάλιν λέγει, πώς «θέλει ή χαρά να είναι αιώνια» και πώς «λαχταρά την απέραντη αιωνιότητα».

Σ’ άλλο δέ πάλιν ποίημά του, που επιγράφεται «Νοσταλγία» οί έσπερινοί αντίλαλοι, που σκορπούν οί καμπάνες τών γαών, συμβολίζουν γι’ αυτόν την πικρή αλήθεια, ότι σ’ αυτόν έδω τον κόσμο καγείς έως τώρα δέν εύρηκε την πατρίδα του, άρα και την εύτυχία, που μπορεί να προσφέρει ή ανακάλυψις αυτή.

Βλέπετε λοιπόν, ότι ο άθρησκος Νίτσε φιλοξενεί στα ψυχικά του βάθη και θρησκευτικά συναισθήματα; Ο ήρωας του Νίτσε Ζαρατούστρας αισθάνεται την ανάγκη της λυτρώσεως και άτενίζοντας τις ύψηλές κορυφές τών βουνών αναζητεί, έστω και ματαιοπονών, να εύρη την αληθινή πατρίδα του.

Και ανάμεσα στις αντιθρησκευτικές εκρήξεις του ο Νίτσε κάπου-κάπου δίνει την έντύπωσιν έλαφιοῦ που διψά την θρησκευτική μακαριότητα, δίνει την έντύπωσιν ότι αισθάνεται τον Θεόν σαν ύψιστον αγαθόν, σαν τιμωρό και έκδικητή, σαν όντότητα στην όποιαν επαναπαύεται ή ανθρώπινη καρδιά.

* * *

“Όσον άφορά τώρα την άλλην άπορία, που μπορεί να προβάλη στην αντίληψι τών αγαπητιών αναγνωστών μου, αν υπάρχουν δηλαδή στην κοσμοθεωρία του Νίτσε και κάποια σημεία αξιόλογα,

και για τους θρησκευοντας ανθρωπους οχι αποβλητα, απαντω̄ ότι βρισκω μερικᾱ σημεια, που πλησιαζουν̄ κάπως στην̄ χριστιανική βιοθεωρία και τᾱ οποιᾱ θᾱ μπορούσα νᾱ δεχθω̄ καῑ εγω̄, σαν̄ Χριστιανός, με̄ κάποιαν̄ όμως δικαιολογημένη̄ επιφύλαξι. Δηλαδή: 'Ο Νίτσε, εκτός από τᾱ δικαιώματα, ποῡ προσφέρεῑ πλουσιοπάροχα στον̄ «υπεράνθρωπο» του, κάπου-κάπου κάμνει λόγο καῑ για καθήκοντα, τᾱ οποιᾱ έχουν̄ οι δυνατοῑ προς̄ τους̄ ομοιους των καῑ προς̄ τον̄ εαυτο̄ τους. Λέγει λ. χ. ότι πρέπει νᾱ είναῑ στωϊκοί, δραστήριοι, νᾱ γυμνάζουν̄ την̄ θέλησί τους με̄ προπονήσεις ασκητικές, νᾱ είναῑ «ήρωες στην̄ παλαίστρα καῑ αθληταῑ στην̄ κονίστρα», νᾱ εγκαρτερούν στον̄ πόνο, διότι «ο̄ πόνος είναῑ ο̄ μεγάλος παιδαγωγός της̄ ανθρωπότητος». Σ' αυτον̄ οφείλονταῑ όλες σχεδόν̄ οῑ μεγαλόπνοες όρμες καῑ οῑ ευγενείς πράξεις καῑ στο̄ σχολείο τοῡ πόνου ο̄ ανθρωπος̄ επραγματοποίησε τις̄ μεγαλύτερες καῑ προοδευτικώτερες̄ επιτυχίες του.

Γι' αυτο̄ λοιπόν ο̄ «υπεράνθρωπος» πρέπει νᾱ επιζητη̄ τον̄ πόνο, σαν̄ σοφὸ διδάσκαλο καῑ καθοδηγητή, καῑ συγχρόνως̄ πρέπει νᾱ ζῆ̄ επικινδύνως̄ δηλαδή νᾱ αγαπά̄ καῑ νᾱ επιζητη̄ τον̄ κίνδυνο, διότῑ είναῑ ο̄ καλὸς̄ σύντροφος, ο̄ ἄγγελος φύλακας καῑ προστάτης των̄ φυσικῶν̄ όρμεμφύτων μας. Τὸν κίνδυνο̄ πρέπει νᾱ τον̄ εὐχόμεθα καῑ νᾱ τον̄ επιζητοῦμε, γιᾱ νᾱ μὴ̄ βυθισθοῦμε στον̄ λήθαργο των̄ ἀγελαίων̄ δούλων. 'Ο κίνδυνος̄ μάς προπονεῖ στον̄ ήρωϊσμό. 'Ο κίνδυνος̄ ξεχωρίζει τον̄ ισχυρόν̄ απ' τον̄ αδύνατο, τον̄ κύριον̄ από τον̄ δοῦλον. Καῑ ἐνῶ̄ οῑ δοῦλοι παθητικῶς̄ εγκαρτερούν καῑ υποτάσσονται στον̄ κίνδυνο, χωρὶς̄ ποτε̄ νᾱ τον̄ επιζητοῦν, οῑ κύριοι τον̄ επιζητοῦν καῑ ἐν̄ ἀνάγκη̄ τον̄ δημιουργοῦν.

Στᾱ περῑ πόνου καῑ κινδύνου λεγόμενα τοῡ Νίτσε θᾱ μπορούσαμε καῑ ἡμεῖς νᾱ προσυπογράψουμε, ἀλλὰ με̄ την̄ ἐξῆς̄ ἀπαραίτητη̄ σημείωσι: ότι καῑ ο̄ Χριστιανός̄ δὲν̄ αποφεύγεῑ κατ' ἀρχήν̄ τον̄ πόνο οὔτε τον̄ κίνδυνο. Καῑ γιᾱ μάς ἡ ζωὴ̄ δὲν̄ είναῑ ραστώνη, «ραχάτι». Σαν̄ ἔμβλημά μας̄ δὲν̄ έχουμε̄ τὸ «dolce fare niente» των̄ Λαζαρόνων. Καῑ ο̄ χριστιανός̄ ἀντιμετωπίζει τον̄ κίνδυνον̄ ήρωϊκά, χωρὶς̄ όμως̄ επίδειξι καῑ διαφήμησι, καῑ τον̄ ἀψηφᾷ με̄ φρόνησῑ δηλαδή̄ οποῡ πρέπει καῑ ὅσον̄ πρέπει καῑ ὅταν̄ πρέπει, ὅταν̄ δηλαδή̄ διακινδυνεύουν̄ ὕψιστᾱ συμφέροντᾱ ἴδια ἢ̄ κοινά, ὕλικά ἢ̄ πνευματικά.

Ἄξια προσοχῆς μοῦ φαίνεται καὶ ἡ ἄλλη ἐκείνη σκέψις τοῦ Νίτσε, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος γιὰ νὰ ὑπερβάλλῃ τὸν ἑαυτό του. Καθὼς ὁ τολμηρὸς θαλασσοπόρος ρίχνεται τυχοδιωκτικὰ πρὸς τὰ προσιτὰ ἄκρα τοῦ κόσμου, ἔτσι καὶ ὁ ἄνθρωπος ρίχνεται στὴν κατάκτησι τῶν τερμάτων τῆς δυνατότητός του καὶ μάλιστα ζητεῖ νὰ τὰ ξεπεράσῃ. Κάθε ἄνθρωπος λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἓνας Χριστόφορος Κολόμβος, προσπαθώντας χωρὶς διακοπὴν εἴτε χαλάρωσι ἐνεργείας νὰ διασχίζῃ τὰ κύματα, ποὺ ὑψώνονται στὴ γραμμὴ τῆς πορείας του, γιὰ νὰ φθάσῃ στὸν ὀλλάνοικτον ὀρίζοντα τῆς δυναμικότητός του. Ὁ ἄνθρωπος κάθε μέρα πρέπει νὰ ξεπερνᾷ τὸ σημεῖον, ὅπου ἔχει φθάσει τὴν προηγούμενην.

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη φαεινὴ πράγματι σκέψις τοῦ Νίτσε, στὴν ὁποίαν καὶ ἡ χριστιανικὴ διανόησις δὲν ἀντιλέγει. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει διαρκῶς νὰ ξεπερνᾷ τὸν ἑαυτό του. Μάλιστα! Τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκη τῆς ἀνατάσεως, ἀγορθώσεως καὶ ἀναβάσεως ἰδιαιτέρως πρέπει νὰ τὴν αἰσθάνεται ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, διαπιστώνοντας ὀλιθερὰ ποῦ κατήντησε ἢ μᾶλλον ποῦ τὸν κατήντησαν οἱ τυφλοσύρται του! Ἀλήθεια! σὲ ποιά τραγικὴ ἀθλιότητα κατήντησαν τὸν ἄνθρωπο, τὸν στεφανωμένο ἀπ' αὐτὸν τὸν Δημιουργό του μὲ δόξα καὶ τιμὴ καὶ «βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον»! Αὐτὸ δὲ τὸ εἶδαμε, τὸ ἀντιληφθήκαμε, τὸ ζήσαμε πρὸ πάντων στὰ τελευταῖα αὐτὰ χρόνια, ὅποτε σχίσθηκε ἡ μάσκα τῆς ὑποκρισίας, τοῦ δόλου καὶ τῆς ψευτιάς καὶ ὁ ψευτοπολιτισμένος, ὁ ψιμυθιωμένος ἄνθρωπος ἔδειξε τὸν γνήσιον ἑαυτό του, ἔδειξε τὸ τί εἶναι στὴν πραγματικότητά, ὅταν ἀπογυμνωθῇ ἀπὸ τὶς αἰώνιες ἠθικὰς ἀξίες, ποὺ διαμορφώνουν τὸν γνήσιον ἀνθρωπισμὸν καὶ συγκροτοῦν τὸν ἀληθινὸν πολιτισμὸν, τὸν πνευματικὸν καὶ ψυχικὸν πολιτισμὸν!

Τὸ συνεχὲς ὁμῶς ξεπέρασμα, τὴν διαρκῆ τοῦ ἀνθρώπου ἀνάβασιν καὶ τελειοποίησιν 19 αἰῶνας πρὸ τοῦ Νίτσε τὴν ἐζήτησε κάποιος ἄλλος μὲ τὸ κήρυγμα τῆς σταυροφορίας ἐναντίον τοῦ κτηνώδους ὑπολείμματος, ποὺ φωληάζει μέσα μας καὶ ἐμποδίζει τὴν ἀνάτασιν καὶ ἀνάβασίν μας. Καὶ τὸν μοναδικὸν Ἐκκεῖνον καὶ ἀφθαστον Ἀναμορφωτὴν ἀκολούθησαν ἔκτοτε δεκάδες, ἑκατοντάδες, μυριάδες ἀμέτρητες ὀπαδῶν, ποὺ μὲ τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωὴν τους

ἐχάραξαν τὸν δρόμο καὶ διέγραψαν τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖον μπο-
ρει νὰ δαμασθῇ ὁ ζωώδης ἄνθρωπος καὶ νὰ πραγματοποιηθῇ ὁ
ἀληθινὸς ὑπεράνθρωπος.

‘Ο ὑπεράνθρωπος!’ Ω! γιὰ μᾶς τοὺς χριστιανοὺς δὲν εἶναι
φανταστικὸν ὄν, δὲν εἶναι οὐτοπιστικὸν δημιούργημα. Εἶναι ζων-
τανὴ πραγματικότητα. Μονάχα μὴ περιμένετε νὰ ξεχωρίσετε τὸν
ἀληθινὸν ὑπεράνθρωπον ἀπὸ ἐξαιρετικὰ σωματικὰ γνωρίσματα.
‘Ἡ ἐξωτερικὴ ταῦ ἐμφάνισις εἶναι ἀπλή καὶ ἀπέριττη. Δὲν ἔχει
σιδερένιους μῦς, πού νὰ συντρίβουν καὶ τὰ σίδερα. “Ὅχι! Τὸ με-
γαλεῖόν του εἶναι ἐσωτερικόν, πνευματικόν καὶ ἡ δύναμις του ψυ-
χικὴ. Τὸν ὑπεράνθρωπο θὰ τὸν βρῆτε σὲ κάθε πρόθυμον ὑπηρέτη
τῆς ἀγάπης, πού παραστέκεται, περιθάλλει, παρηγορεῖ τὰ γηρα-
τειά, τὴν ἀρρώστεια, τὴν ὀρφάνεια, μὲ ἡρωϊκὴ θυσία τοῦ ἑαυτοῦ
του. Θὰ βρῆτε τὸν ὑπεράνθρωπο στὸν κάθε ἰδεολόγο καὶ ἀνιδιο-
τελεῖ κοινωνικὸν ἐργάτη, πού δαπανᾶται αὐτὸς σὰν κερί, γιὰ νὰ
φωτίσῃ τοὺς ἄλλους. Θὰ βρῆτε τὸν ὑπεράνθρωπο καὶ στὸν κάθε
τραυματισμένον στὴν ψυχὴ καὶ πονεμένον, πού κρατεῖ τὸ βλέμμα
στραμμένον ψηλά, ἔχει τὴν ἐλπίδα στὴν καρδιά καὶ μ’ ἐγκαρτέρη-
σιν ὑπομένει τὸν ἀδυσώπητο πόνο, τὴν δεινὴν συμφορὰ.

‘Ο ἀληθινὸς ὑπεράνθρωπος μὲ τοῦ πνεύματος τὴν ἀνίκητη δύ-
ναμι νικᾷ τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, ἀποδεσμεύει δὲ καὶ ἀγορ-
θώνει τὸν δεσμώτην ἄνθρωπο, τὸν ξελογιασμένον ἀπ’ τὴν ἄρνησι,
τὴν ἀποστασία καὶ τὰ ἀσύδοτα ἀναρχικὰ κηρύγματα. Καὶ τὸν
ἀληθινὸν αὐτὸν ὑπεράνθρωπο μπορεῖ ὁ καθεὶς ἀπὸ μᾶς νὰ ἐνσαρ-
κώσῃ στὸν ἑαυτό του, φθάνει μόνον νὰ θελήσῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ
θετικὰ καὶ πραγματικὰ τὴν μεγάλη δημιουργικὴ καὶ ἀναδημιουργ-
ρικὴ δύναμι, πού χρησιμοποίησαν οἱ πραγματικοὶ ὑπεράνθρω-
ποι: τὴν πίστι στὶς αἰώνιες ἠθικὲς ἀξίες, τὴν πίστι στὰ ὑπέροχα
ἰδανικά, τὰ Εὐαγγελικὰ ἰδανικά!

Φίλοι ἀναγνώσται! ‘Ο τραγικὸς δραματιστὴς τοῦ «ὑπεραν-
θρώπου»—γιὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν ἐκφραστικώτατη εἰκόνα ἐνὸς
βιογράφου του—«ἐδούπησε σὰν τρομερὴ καὶ συνεχῆς βροντὴ, ἐξή-
στραψε σὰν ἀστραπή, ἔπληξε σὰν βαρύγδουπος κεραυνὸς καὶ
ἔσβησε σὰν φωτεινὸ μετέωρο». “Ἔσβησε δὲ ὄχι μονάχα ἡ προσω-
πικότης τοῦ Νίτσε, πρᾶγμα πολὺ φυσικὸ γιὰ κάθε βροτὰ, ἀλλ’
ἔσβησε σχετικῶς γρήγορα καὶ ἡ κοσμοθεωρία του, ἀφοῦ λιθανί-

σθηκε με τὸ παραπάνω μερικὲς δεκάδες χρόνια καὶ σὰν ἀποκάλυψις τελειότερας ἀληθείας διεφημίσθηκε καὶ ἐξυμνήθηκε. Σὰν πολλὲς ἄλλες θηησιγενεῖς θεωρίες καὶ ἡ Νιτσεικὴ κοσμοθεωρία ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ γέρνη στὴν δύσι της, γιὰ νὰ σβῆση. Δὲν ἐβάσταξε γιὰ πολὺ οὔτε στὴν θεωρητικὴ οὔτε καὶ στὴν ἐμπειρικὴ δοκιμὴ. Ὁ πανθαμάτορας χρόνος δάμασε καὶ τὸν Νιτσεισμὸ στὸ ζυγὸ του, στὴν κυριαρχία του. Ἄλλως τε, φίλοι μου, «τὰ πάντα ρεῖ καὶ οὐδὲν μένει». Ἐνα καὶ μόνο πρᾶγμα εἶναι ἀδάμαστο—τὸ αἰώνιο!